

18 ta' Lulju, 1994

Imhallee:-

Onor. Godwin Muscat Azzopardi B.A., LL.D.

Josephine Borg, mart John kif minnu assistita ghal kull interess li jista' jkollu skond il-ligi, Norman Bugeja, Doreen, Anna u Antoinette xebbiet, ilkoll ahwa Bugeja, u kif ukoll missierhom Victor Bugeja zewg il-mejta Olympia Bugeja ghal kull interess li jista' jkollu fil-ligi

versus

Dottor Anthony Fiorini

Ir-responsabbiltà ta' Tabib - Kodiċi Ċivili, Artikoli 1074 u 1075

It-tabib mhux tenut ghal danni rizultanti minn zball professjonali jekk dan l-izball ma jkunx grossolan u ammenno che l-hsara ma tistax tigi lilu addebitata minhabba nuqqas ta' prudenza, diligenza u attenzjoni ta' "bonus pater familias".

Rassenja interessanti tal-gurisprudenza fuq il-kwistjoni sa fejn ghandha tasal ir-responsabbiltà tat-tabib jew kirurgu.

Il-Qorti:-

Rat l-att taç-ċitazzjoni pprezentat fl-1 ta' Novembru, 1993, li bih l-atturi - premess d-dikjarazzjonijiet neċessarji u moghtija l-provvedimenti opportuni;

Premess illi fl-4 ta' Gunju, 1993, Olympia Bugeja, illum mejta, li tigi omm l-atturi u mart l-attur l-iehor Victor Bugeja, giet rikoverata l-isptar San Luqa, fejn iddahhlet fit-taqsima ta' kura intensiva li damet fiha sas-27 ta' Awissu, 1993, minn fejn giet ittrasferita ghal Ward M4 fl-istess sptar u minn fejn wara giet rilaxxjata sabiex tigi rikoverata ghall-isptar Zammit Clapp fis-7 ta' Settembru, 1993;

Premess li meta l-imsemmija Olympia Bugeja fis-7 ta' Settembru, 1993, meta giet hekk rikoverata fl-isptar Zammit Clapp, hi waqghet taht il-kura tal-konvenut Dottor Fiorini u dan waqqfilha s-somministrazzjoni ta' numru ta' pilloli illi kienet tiehu fost ohrajn: Isordil, Nitrodem Patches, Deltiazem, Gaxiscon u asperina, liema pilloli kienet tehodhom peress li kienu neċessarji u relatati mal-kundizzjoni taghha;

Premess li fl-20 ta' Settembru, 1993, l-imsemmija Olympia Bugeja ntbaghtet id-dar nonostante li kellha bżonn anke maskra ta' l-ossignu biex tirrespira sewwa u fit-23 ta' Settembru, reġghet

giet ammessa fl-isptar San Luqa fejn l-atturi gew infurmati mill-Professor C. Mallia, illi l-imsemmija Olympia Bugeja ser terġa' tiġi sottoposta għall-kura u trattament mediku u li għalhekk kien jehtieg li tinzamm l-isptar San Luqa;

Premess li *ciononostante* Olympia Bugeja mietet fis-26 ta' Settembru, 1993;

Premess li l-mewt tagħha kienet ikkawżata jew li kkontribwixxa għaliha l-fatt li l-konvenut Dottor Fiorini m'ezercitax il-professjoni tiegħu b'nuqqas ta' arti u sengħa u mingħajr hila fl-eżerċizzju ta' l-istess u/jew li fil-kors ta' l-eżerċizzju tal-professjoni tiegħu kien negligenti u traskurat;

Premess li l-atturi għandhom kull interess fil-liġi li jaġixxu bil-kawża odjerna;

Talbu lil din il-Qorti:

1. tiddikjara li fil-kors tal-kura u medikament minnu mogħtija u somministrati lill-imsemmija Olympia Bugeja, l-konvenut m'ezercitax il-professjoni tiegħu b'nuqqas ta' arti u sengħa u mingħajr hila fl-eżerċizzju ta' l-istess u/jew li fil-kors ta' l-eżerċizzju tal-professjoni tiegħu kien negligenti u traskurat; u

2. sussegwentement tiddikjara li l-mewt ta' Olympia Bugeja grať b'konsegwenza ta' dan kollu u/jew li dan kollu fil-parametri ta' l-ewwel talba ikkontribwixxa għall-mewt ta' l-istess Olympia Bugeja;

Bl-ispejjeż u b'riserva ċara għal kull azzjoni tad-danni ulterjuri li tista' tispetta lill-atturi skond il-liġi;

Rat in-nota ta' l-eċċezzjonijiet tal-konvenut Dr. Anthony

Fiorini pprezentat fis-7 ta' Dicembru, 1993, li biha eċċepixxa:

1. Illi huwa ma naqas bl-ebda mod u eżerċita l-professjoni medika tiegħu b'mod korrett fil-konfront ta' Olympia Bugeja u għalhekk mhux talli ma kkontribwiex għall-mewt ta' l-istess Bugeja iżda għamel dak kollu possibbli biex jipprevjeni u jipposponi l-mewt tagħha;

2. Salvi eċċezzjonijiet ulterjuri.

Semgħet il-provi;

Rat illi f'ċertu stadju l-Qorti dehrilha li kien neċessarju illi jkollha l-assistenza ta' Perit Tekniku in vista tar-rizultanzi proċesswali sa dak il-mument;

Rat *in-nomina tal-Professor Dottor Frederick Fenech* għal dan l-iskop;

Rat il-provi prodotti sussegwentement fil-preżenza ta' l-istess Professor Fenech;

Semgħet it-trattazzjoni ta' l-abbli difensuri u rat ir-riferenzi li huma għamlu;

Ikkunsidrat:

Illi jingħad mill-ewwel illi din il-Qorti tat preċedenza lil din il-kawża fuq kawzi oħrajn, anke għar-rigward tas-smiġħ tal-provi, li whud minnhom saru f'seduti li nżammu appożitament wara nofsinhar, għar-raġuni li din il-Qorti jidhrilha li tali kawzi jimportaw trawma psikoloġika sakemm jinstemgħu kemm fuq l-atturi kif ukoll fuq il-konvenut, u dan għal raġunijiet faċilment komprendibbli;

Il-Qorti trid tghid mill-ewwel ukoll illi tali kawzi m'humiex komuni fil-gurisprudenza taghna, u konsegwentement jimmeritaw ċertu studju. Il-Qorti teżamina l-ewwel x'inhuma l-premess ta' l-atturi. Dawn il-premessi huma kif ser jinghad:

1. li meta Olympia Bugeja giet rikoverata fl-Isptar Zammit Clapp fis-7 ta' Settembru, 1993, hija waqgħet taħt il-kura tal-konvenut, u dan waqqfilha s-somministrazzjoni ta' numru ta' pilloli li kienet qieghda tiehu qabel, pilloli li wħud minnhom ġew elenkati fil-premessi taċ-ċitazzjoni;

2. It-tieni premiss hija illi fl-20 ta' Settembru, 1993, l-imsemmija Olympia Bugeja ntbagħtet id-dar *nonostante* li kellha bżonn anke maskra ta' ossiġnu biex tirrespira sewwa;

Ikomplu l-premess illi fit-23 ta' Settembru, hija reġgħet giet ammissa fl-Isptar San Luqa fejn l-atturi ġew infurmati mill-Professor Mallia li l-imsemmija Olympia Bugeja kellha terġa' tiġi sottoposta għall-kura u trattament fl-Isptar San Luqa;

Huwa fuq dawn iż-żewġ premessi illi t-talba ta' l-atturi hija li din il-Qorti għandha tiddikjara li fil-kors tal-kura u medikament mogħti u somministrat mill-konvenut lill-imsemmija Olympia Bugeja huwa m'eżerċitax il-professjoni tiegħu b'dik il-hila, arti u sengħa li tesiġi l-ligi, u/jew li fil-kors ta' l-istess eżerċizzju tal-professjoni tiegħu huwa kien negligenti u traskurat;

L-ewwel premissa:

Din tirriferrixxi għall-allegazzjoni illi l-mediċinali li kienet qegħda tiehu l-pazjenta waqt li kienet rikoverata fl-Isptar San Luqa ma baqgħux jingħatawliha meta marret Zammit Clapp;

Jinghad mill-ewwel illi waqt il-kors tas-smigh tal-kawza din l-allegazzjoni mhux talli ma gietx ippruvata izda gie ppruvat proprju l-kuntrarju;

Irrizulta di fatti, kif semgħet din il-Qorti u l-Perit Mediku, illi meta l-pazjenta harget mill-Isptar f'Mejja 1993, hija kienet qeghda tiehu l-mediċini ndikati fil-“karta s-safra” tagħha u ċjoè dawk elenkati fix-xhieda tal-Professor Mallia, riprodotti fl-ewwel faċċata tar-rapport tal-Professor Fenech;

Meta reġgħet giet rilaxxjata mill-Isptar San Luqa u mibgħuta Zammit Clapp hija kienet qiegħda tiehu l-istess mediċini hlief għat-Tagamet flok id-Diltiazem u minhabba f'tibdil fil-kondizzjoni tagħha ma kienetx qiegħda tingħata l-mediċina msemmija bejn l-Eltroxen u l-Gaviscon;

Ġiet ittrasferita għal Zammit Clapp u hemmhekk baqgħet tiehu l-istess mediċini. Hemmhekk però tawha l-*antibiotics* Augmentin billi kien hemm suspett illi din il-pazjenta kellha xi infezzjoni fil-pulmun;

Dawn il-fatti ma ġew miċhuda minn hadd u l-Qorti ma għandha l-ebda dubbju illi jirrispekkjaw il-verità. *Di fatti* l-atturi xehdu li huma kellhom dubbju dwar din il-kwistjoni ta' l-allegat twaqqif tal-mediċini minn konversazzjonijiet li wassluhom għal dik il-konkluzjoni u mhux għaliex kienu jafu xi haġa *de proprio*;

It-tieni premessa hi dik illi l-pazjenta ntbagħtet id-dar meta kellha bżonn saħansitra maskra ta' l-ossigenu u li l-mewt ta' l-istess pazjenta giet ikkaġunata jew ikkontribwixxi għaliha l-konvenut billi huwa ma eżerċitax il-professjoni tiegħu bl-arti u s-sengħa (iċ-ċitazzjoni fiha f'dan ir-rigwsrd negattiv doppju, imma tinfliehem);

X'inhija allura r-responsabbiltà ta' tabib fl-eżerċizzju tal-professjoni tiegħu?

Hija responsabbiltà illi l-Qrati tagħna diversi drabi spjegawha fil-konfront tal-professjonista. Il-liġi tagħna ma tagħtix, bħalma jagħtu leġislazzjonijiet oħrajn, definizzjoni preċiża tal-grad ta' responsabbiltà li għandu jiġi eżerċitat minn tabib qua tabib. Però, naturalment, il-liġi tissoġġetta l-eżerċizzju tal-professjoni għall-grad tar-responsabbiltà li wiehed jistenna minn min ipprepara ruhu u ppreżenta ruhu biex jagixxi f'dik il-professjoni partikolari;

Il-Qrati tagħna, effettivament, ippronunzjaw ruhhom f'diversi każijiet li dina l-Qorti sejra tissintetizza billi jidhrilha li huwa mportanti f'dan il-każ. Fil-kawża "*Victor Savona proprio et nomine* kontra Dr. Peter Asphar *et*", il-Qorti ta' l-Appell kellha quddiemha ċitazzjoni fejn l-attur, rappreżentant legittimu ta' ibnu minuri, kif ukoll f'ismu proprju, kien talab illi l-konvenut, tabib li għamel operazzjoni lil ibnu, iħallas id-danni kollha li huwa sofra billi htija ta' l-istess konvenut l-imsemmi tifel tiegħu li kien taht kura tal-konvenut, tilef riglu u baqa' permanentement debilitat;

L-eċċezzjonijiet tal-konvenut kienu fis-sens illi l-kura u l-intervent operatorju illi huwa għamel biex ifejjaq lill-istess tifel minuri ta' l-attur mill-konsegwenzi tal-paraliżi infantili li huwa kellu, saru skond id-dettami tax-xjenza medika u rnexxew kompletament u li sussegwentement gara xi haġa fid-dekors tal-kura li għaliha t-tabib ma kellux htija;

Il-Qorti għamlet riferenza għall-Artikoli dak iż-żmien 1074 u 1075 tal-Kodiċi Ċivili u spjegat illi l-ewwel wiehed jistabilixxi l-prinċipju li kull persuna għandha tirrispondi għall-ħsara li tiġri

bi htija tagħha, u t-tieni jiddisponi li jitqies fi htija kull min fl-ghemil tieghu ma jużax il-prudenza, id-diligenza u l-attenzjoni ta' 'bonus pater familias', izda f'difett ta' disposizzjoni espressa fil-liġi minhabba nuqqas ta' prudenza, diligenza u attenzjoni fi grad akbar;

Il-Qorti kompliet ukoll illi in segwitu għal deċiżjonijiet oħra, fosthom deċiżjoni tal-Qorti ta' l-Appell tat-23 ta' Novembru, 1921, fil-kawza "Calafato kontra Grech", riportata fil-Kollezzjoni Vol XXIV. - I - 893:

"La colpa è un'ipotesi giuridica e generica finchè sta nelle disposizioni della legge o sui trattati di scienza giuridica, ma deve assumere una forma materiale e specifica quando si imputa ad altri come cagione di danni sofferti e risarcibili." Il-Qorti għalhekk ikkonfermat il-prinċipju ben not illi huwa l-attur li allega li sofra l-ħsara bi htija tal-konvenut illi għandu l-obbligu li jipprova l-fatt jew l-ommissjoni li juru dik il-htija tal-konvenut;

Il-Qorti ċċitat il-Giorgi (Delle Obligazioni, Vol. V, par. 155, pag. 252): *"Non può annoverarsi fra le colpe l'errore professionale, quello cioè che dipende dall'incertezza e dall'imperfezione dell'arte, non da negligenza o incapacità di chi la esercita"*. U iżjed 'il quddiem: *"È scusabile soltanto quella fallibilità che è conseguenza inevitabile della imperfezione delle scienze o delle arti."*

Il-Qorti kompliet imbagħad biex iċċitat il-Cogliolo (Scritti vari di Diritto Privato, fil-monografija "Teoria delle Colpe", Vol. II, pag. 137) li jgħid hekk: *"Nelle professioni c'è tutto un campo insindacabile ed impunito, ed è quello che il diritto inglese chiama 'errore di giudizio'. Il professionista, cioè di fronte ad un caso pratico, valuta le varie circostanze e si forma un convincimento che poi i fatti successivi mostrano errato; di*

questo errore nessuno risponde, se non è fondato su evidenti errori di ricerca e di dottrina.”

Il-Qorti mbaghad ghamlet riferenza ukoll ghad-decìzjonijiet ta' din il-Qorti, èjoè dik tas-16 ta' Frar, 1945, fil-kawża “Buttigieg vs. Hirst *noe*.” (Kollez. Vol. XXXII - I - 163). L-istess prinçipju gie addottat minn dina l-Qorti fit-13 ta' Frar, 1905, fil-kawża “Cremona vs. Cremona”, u fil-21 ta' Jannar, 1929, fil-kawża “Barbara vs. Notaro Vella” (Kollez. Vol XXVII - I - 262), fejn jinghad li *“è presupposto imprescindibile della responsabilità dei danni che chi ne è incolpato abbia agito dolosamente, o sia almeno in colpa. La colpa, come elemento per la rifazione dei danni, non si verifica nell'avvocato o altro consulente legale per ciò solo che il giudizio da lui espresso viene dal tribunale riconosciuto erroneo, ammenochè l'errore non sia così manifesto da essere l'effetto di colposa ignoranza o di evidente incapacità.”*

Il-Qorti ta' l-Appell f'dik il-kawża cèitat ukoll il-Laurent, fejn b'riferenza ghall-Artikolu 1382 u 1383 tal-Kodiçi Civili Franciż ta' dak iż-żmien korrispondenti ghall-Artikoli 1151 u 1152 tal-Kodiçi Civili Taljan u korrispondenti wkoll ghal-Artikoli 1074 u 1075 tal-Kodiçi Civili taghna, illum l-Artikoli 1031 u 1032, fit-trattat tieghu “Principi di Diritto Civile, Vol. XX, para. 156, pag. 422, fuq domanda sa fejn tasal irrisponsabbiltà ta' tabib, jghid hekk:

“Il magistrato ha una regola sola, quella degli art. 1382 e 1383. Nelle specie decisa dalla Corte di Bruxelles, l'attore venne ammesso a dar la prova che la perdita del braccio del figlioul suo doveva attribuirsi all'imprudenza ed alla negligenza del medico. Ciò significa che i medici vanno soggetti al diritto comune, e sono responsabili quando per effetto della loro colpa cagionano un danno. Il danno è sempre sventuratamente troppo certo in coteste deplorevoli controversie; quanto alla colpa, il tribunale

dovrà apprezzarla. Trattasi di una questione di fatto che sarebbe inutile tentar di risolvere in teoria. Nella causa, decisa dalla Cassazione, il procuratore generale Dupin disse a questo proposito: 'Non è possibile determinare in modo generale il limite della responsabilità dei medici. Spetta al magistrato ravvisarla in ciascuna specie, secondo i fatti e le circostanze, che possono infinitamente variare, non perdendo mai di vista quel principio fondamentale che deve sempre servirgli di guida, val dire che per aversi responsabilità professionale fa d'uopo che taluno abbia commesso una colpa, non usando la voluta vigilanza sopra sè medesimo o sui propri atti, o dando prova di una ignoranza imperdonabile nell'esercizio della sua professione; spetta ai tribunali applicare questa massima con discernimento, lasciando alla scienza tutta la latitudine che si deve, ma accordando del pari alla giustizia e al diritto tutto quanto loro appartiene.'

Wara dan is-sunt tal-gurisprudenza u tad-duttrina, il-Qorti waslet għall-konkluzjoni: "Mid-duttrina u mill-gurisprudenza fuq iċċitati għandu jiġi ritenut li t-tabib mhux tenut għad-danni riżultanti minn żball professjonali, ammenokkè dana l-iżball ma jkunx grossolan, u ammenokkè l-ħsara ma tistax tiġi lilu addebitata minħabba nuqqas ta' prudenza, diligenza u attenzjoni ta' "*bonus pater familias*";

Il-Qorti f'dak il-każ għamlet eżami biex tara jekk id-debilitazzjoni permanenti msemmija fl-att taċ-ċitazzjoni kenitx dovuta għal żball grossolan tal-konvenut jew inkella għal imprudenza, negligenza da parti tal-konvenut u konsegwentement dan kellu jirrispondi għal dak li ġara;

Dina l-Qorti rat ukoll is-sentenza tal-Qorti ta' l-Appell tas-16 ta' Frar, 1945, iċċitata fil-kawża hawn fuq imsemmija, ċjoè fil-kawża "*Buttigieg kontra Hirst nomine*", Kollez. Vol XXXII - I - 163, fejn il-Qorti qalet hekk:

“Il-professjonista mhux tenut ghad-danni riżultanti minn żball professjonali ammenokkè il-htija ma tkunx tista’ tigi lili addebitata minhabba nuqqas ta’ attenzjoni ta’ *‘bonus pater familias’*.”

Interessanti wkoll l-aspett ta’ responsabbiltà kriminali f’dan ir-rigward. Il-Qorti rat ukoll is-sentenza ta’ l-Appell Kriminali fl-ismijiet “Il-Pulizija kontra Perit Louis Portelli”, deċiża fl-4 ta’ Frar, 1961, mill-mibki Imħallef Onorevoli Dr. J. Flores, fejn il-Qorti qalet illi f’każ tal-professjonista, id-diligenza li dan ghandu jadopera hi dik ta’ bniedem ordinarjament kompetenti fil-professjoni tiegħu. Jekk jieħu żball fil-professjoni tiegħu, huwa ma jirrispondix ghad-danni jekk l-iżball ma jkunx grossolan u jekk tkun giet minnu adoperata d-diligenza ordinarja li trid il-ligi. Huwa mhux tenut ghad-danni riżultanti minn żball professjonali, ammenokkè dan l-iżball ma jkunk grossolan u ammenokkè l-htija ma tkunx tista’ tigi lili addebitata minhabba nuqqas ta’ prudenza u attenzjoni ta’ missier tajjeb tal-familja.”

Kwantu ghad-dottrina, dina l-Qorti rat id-dettam suggerit mill-abili difensur tal-konvenut fil-kawża “Hucks v. Cole” deċiża fl-1968, 118 NLJ 469 fejn Lord Denning qal hekk:

“A charge of professional negligence against a medical man was serious. It stood on a different footing to a charge of negligence against the driver of a motor car. The consequences were far more serious. It affected his professional status and reputation. The burden of proof was correspondingly greater. As the charge was so grave, so should the proof be clear. With the best will in the world, things sometimes went amiss in surgical operations or medical treatment. A doctor was not to be held negligent simply because something went wrong. He was not liable for mischance or misadventure; or for an error of judgment.”

He was not liable for taking one choice out of two or for favouring one school rather than another. He was liable when he fell below the standard of a reasonably competent practitioner in his field so much so that his conduct might be deserving of censure or inexcusable."

F'dan ir-rigward il-Qorti rat ukoll l-Archbold, Vol. II, 1994 Edition, Section I, Chapter 19 - 110, li jghid hekk:

"A physician or surgeon owes a duty to the patient to use diligence, care, knowledge, skill and caution in administering treatment, and the law requires not the highest, or a very high standard, but a fair and reasonable standard of care and competence. R. vs. Bateman, 19 Criminal Appeal Reports, 8, 12, R. vs. Doharty, 16 C.C.C.P. 306, Stephen J. describes the degree of negligence by a doctor which would support a manslaughter charge in a passage specifically approved by the Court of Appeal in "Sulman and Prentice" (Reported in The Times, May 21st, 1993) as follows:

'Supposing a man performed a surgical operation, whether from losing his head, or from forgetfulness, or from some other reason, omitted to do something he ought to have done, or did something he ought not to have done, in such a case there would be negligence. But if there was only the kind of forgetfulness which is common to everybody, or if there was a slight want of skill, any injury which resulted might furnish a ground for claiming civil damages . . . .

But if a surgeon was engaged in attending a woman during her confinement and went to the engagement drunk, and through his drunkenness neglected his duty, and the woman's life was in consequence sacrificed, there would be culpable negligence of a

grave kind. It is not given to everyone to be a skilful surgeon, but it is given to everyone to keep sober when such a duty has to be performed."

In sustanza jidher illi t-teorija aċċettabbli f'dan ir-rigward m'hijiex diskutibbli;

Il-fatti tal-kawża odjerna kif irriżultaw mill-provi proċesswali huma sintesizzati b'mod suċċint u preċiż fir-rapport tal-Professor Fenech;

Għar-rigward tal-kwistjoni taċ-ċilindru ta' l-ossigġu jidher illi t-tobba kienu rranġaw biex il-pazjenta tiegħu c-cilindru ta' l-ossigġu d-dar u effettivament dan ittiehed mill-familjari qabel ma l-pazjenta halliet l-Isptar;

Kwantu għall-kondizzjoni tal-pazjenta ġewwa Zammit Clapp, wara eżami tal-provi proċesswali l-Perit mediku kkonkluda illi Olympia Bugeja kienet baqgħet statika fil-kondizzjoni tagħha u dan iddesumih mill-evidenza ta' l-istaff ta' Zammit Clapp u mir-records ta' l-Isptar wara li ha in konsiderazzjoni x-xhieda ta' l-atturi;

F'dawn iċ-ċirkostanzi jigi mistoqsi x'kienet ir-risponsabbiltà tal-konvenut. Il-Perit mediku kkonkluda illi ma hemm ebda evidenza illi dak li ġara lil Olympia Bugeja ġie kkawżat minn xi nuqqasijiet tal-konvenut. Il-kondizzjoni tal-pazjenta kienet tali, kif spjegat fil-paragrafu penultimu tar-rapport ta' l-istess Perit, illi minhabba l-età u l-istat tal-qalb, ikkomplikat b'arrest kardijaku u n-neċessità ta' ventilazzjoni artifiċjali, li ma tantx kienet tagħti kuraġġ;

Ma jirriżultax illi l-konvenut agixxa b'xi mod li ma huwiex

mistenni minn persuna fil-kariga tieghu partikolari u ghalhekk ma jistax jinghad illi huwa naqas minn dak mistenni minn professjonista fl-eżerċizzju tal-professjoni tieghu sal-grad fuq diskuss;

Ghalhekk il-premessi ta' l-atturi ma jirriżultax illi gew ippruvati;

Ghal dawn il-motivi l-Qorti tiddeċidi billi tichad it-talbiet ta' l-atturi bl-ispejjeż kontra tagħhom.
